

# ВИСОКИ ОЧЕКУВАЊА



Печатењето на публикацијата е овозможено од средства наменети за „Етаблирање и развој на Ресурсниот центар на родители на деца со посебни потреби во Република Македонија“ од страна на УНИЦЕФ во Република Македонија

\* Мислењата изразени во публикациите им припаѓаат на авторите и не ја претставуваат секогаш официјалната позиција на УНИЦЕФ

---

# ВИСОКИ ОЧЕКУВАЊА

---

Високите очекувања, кога се соочувате со подигање на дете со пречки во развојот, бара да се поставите себеси во позиција кога треба да направите многу повеќе за вашето дете и останатите за да се постигнат резултати. Во суштина треба да се фокусирате на можностите наспроти претпоставката дека пречките во развојот го ограничуваат детето. Да се избере патот на големи очекувања долгорочно ќе биде од поголем бенефит за детето поради тоа што го подобрува животот на

## Предизвик за вашите очекувања

**Р**одителите имаат соништа и надежи за своите деца уште пред тие да бидат родени. Често пати за нив не се зборува отворено. Но кога ќе откриеме, дека нашето дете има пречки во развојот, нашите соништа и надежи можеби ќе треба да се променат, да заземат друг тек. Не треба да очекуваме помалку, иако можеби треба да очекуваме нешто поинакво од она што сме го замислиле. Една мајка во својата изјава рече „Сега не правам претпоставки. Сега сум посвесна за моите надежи и соништа за сите мои деца.“

*Не мора да очекуваме помалку, но можеби треба да очекуваме нешто поинакво од она што сме го замислиле*

**Р**одителите често не може да изберат како ќе реагираат и како ќе се ангажираат во „светот со пречки во развојот.“ Постојат многу различни видови реакции на родителите; се протегаат од откажување до спротиставување на секое можно ограничување. Реакциите и изборот може да бидат под влијание на нечија култура, семејни вредности, лични особини, образование, економски статус, стил на учење, здравје или самопочитување. Сепак, овие влијанија не треба да го дефинираат она што го правиме. Може да направиме смислени избори. Не можеме да ги контролираме околностите кои влијаат на нашите животи, но можеме да контролираме како реагираме на тие околности.

**З**ошто помислив дека треба да говорам во име на моето дете? Како и повеќето родители, не знаев ништо за пречките во развојот на моето дете. Штом беше поставена дијагноза, прочитав сè што можев да најдам и разговарав со секој кој што знаеше нешто околу тоа. Научив дека постојат спротивставени размислувања за тоа како да се справиме со тие пречки во развојот. Се чини дека поборниците на секое размислување велат „Ова е единствениот начин на вашето дете да му овозможите успешна иднина.“ Еден метод за образување и одгледување дете со пречки во развојот беше најпопуларен во школскиот систем.

*Имањето големи очекувања не значи дека родителите мора да ги знаат сите одговори и дека ќе бидат способни да осигурат одреден исход*

**О**ткако размислив за тој метод и мојата визија за мојот син, одлучив дека популарниот метод не беше соодветен за него. Требаше да се залагам за нешто поинакво, доколку сакав моето дете да ги постигне соништата што ги имав за него. Одлучив да се предизвикам себеси и да говорам, иако би ми било подраго да бидам во позадина и да бидам тивка. Не беше лесно и ми беа потребни неколку години пред да ми биде комотно во мојата нова улога; но сето тоа се исплатеше. Мојот син постигна многу повеќе од она што јас го имав замислено.

Како дополнителен пример, Вирџинија Ричардсон посакуваше нејзиното дете со пречки во когнитивниот развој да биде читател и затоа очекуваше дека училиштето ќе го научи да чита. Имаше цели поврзани со читањето во секој образовен план. Исто така, таа му читаше на своето дете, ја охрабруваше да чита дома, правеше сè за таа да види како другите читаат и ѝ даваше книги за теми кои ја интересираа. Таа имаше „намера“ во својата визија. Обично, читањето не е едноставно; овој родител употреби стратегии за тоа да може да се оствари. Нејзиното дете порасна да биде добар читател кој го чита дневниот весник за уживање и информации.

### Пример

“На пример, јас бев многу срамежлива личности сè додека не станав родител на дете со пречки во развојот. Одлучив да ја надминам мојата срамежливост за да можам да бидам подобар застапник на моето дете. Тоа не беше лесно, затоа што срамежливоста е дел од моите основни лични особини. Меѓутоа, донесов одлука дека говорењето во име на моето дете е од голема важност за мене и за моето дете и одлучив да ја направам оваа суштинска промена. Луѓето кои сега ме познаваат не знаат колку срамежлива, резервирана личност бев јас порано!”

**И**мањето големи очекувања не значи дека родителите мора да ги знаат сите одговори и дека ќе бидат способни да осигурат одреден исход, но родителите може да направат рамка во која детето може да расте и да успее. Вашето дете можеби нема секогаш да ја исполни одредената цел што сте ја замислиле, но животот на секое дете ќе биде збогатен со работењето кон целите. Тие ќе најдат успех

на свој сопствен начин. Како родители, наша работа е да им дадеме можности на децата за да имаат силна основа за развој во својот живот.

**В**изијата е контекст на она што го правите. Родителите нй кажаа дека нивните долгорочни надежи за нивното дете вклучуваат: да најде среќа, да има пријатели, да стане самостоен, да биде сакан, да припаѓа на заедница и да избере професија која ќе го исполни.

Иако не постои гаранција дека визијата ќе биде исполнета, родителите се одговорни барем да се обидат. Останете посветени на вашите соништа за вашето дете, работете со другите и бидете во согласност со потребите на вашето дете, кои се менуваат.

Возрасно лице со пречки во развојот има изјавено, „Малите очекувања не водат до успех во животот.“

**О**држувањето високи очекувања може да биде тешко, но да се исплати. Родителите имаат споделено:

- „Ова беше најголемиот предизвик во мојот живот, а знам дека не сме завршени. Предизвик е да бидам најдобриот застапник што можам за моето дете, а на крајот да останам нормален!“
- „Искрено можам да кажам дека веќе не останувам доцна во ноќта за да се грижам за моите стравови. Ако моите очекувања се имаат променето на било кој начин, тие само станаа поголеми, поопсежни и пограндиозни.“
- „Мојот син ќе нè научи многу повеќе во животот во споредба со она што ние ќе можеме него да го научиме. Се држам до моите очекувања за ова дете исто како оние што веќе ги имам поставено за моите две поголеми деца, кои се здрави и ментално и физички.“

## Предизвикајте го вашето дете да биде најдобар/најдобра што може да биде

**П**речките во развојот не го поништуваат карактерот, силните страни, способностите или стилот на учење на детето. Пречките во развојот не го дефинираат детето. Две деца со истите пречки во развојот нема да се развијат на истиот начин. Бидејќи секое дете е уникатно, родителите треба да ги урамнотежат своите очекувања на начин кој е добар за нивното дете. Не сакаме да очекуваме премногу и да го преодредиме детето за неуспех, или премалку и да покажеме дека немаме верба во способностите на детето. На децата мора да им биде дозволено да бидат она што се, а не она што ние сонуваме дека ќе бидат.

Како да ја сочуваме оваа рамнотежа со позитивен и пристоен став и да го охрабруваме нашето дете? Размислете за овие идеи:

- Развивајте ги силните страни, способности, природни интереси, карактер на вашето дете.

- Бидете промислени. Целите не се случуваат сами од себе. Направете план за тоа како да ја постигнете целта.
- Направете да им биде забавно; оставете простор за хумор и игра.
- Употребувајте хобија или спорт за да ги охрабрите во развивање на вештините или целта до која сакате да стигнат.
- Животот не треба постојано да биде борба и работа. Духот на вашето дете нека има моменти кога ќе се релаксира
- Овозможете им различни можности за учење.
- Запомнете дека вие сте родител, не терапевт.
- Работете со вашето дете за време на училишните распуст. Постигнувањето на целта може да бара повеќе време од она што им е потребно на останатите деца.
- Помогнете му на вашето дете да разбере како тој или таа најдобро учи; потврдете го стилот на учење на вашето дете со позитивен говор.
- Пофалете ги малите чекори и обиди исто како и поголемите постигнувања; најголемиот успех во животот се постигнува од оние кои постојано се обидуваат.
- Давајте позитивни реакции за она што е направено правилно.

**И**ако раните години се многу значајни во детскиот развој, сепак учењето е доживотен процес. Децата развиваат вештини со своја индивидуална брзина. Не грижете се доколку детето не совлада нешто на вашата агенда. Пред неколку години, присуствував на совет од возрасни лица кои ги имаат истите пречки во развојот како и моето дете. Иако тие се согласија дека раното образование било значајно, секој од нив исто така се согласи дека одредени вештини, како способноста течно да читаат, ја развиле по завршувањето на средното образование. Конечно, сите оние години образование добија смисла за нив кога станаа возрасни луѓе. Откако и моето дете порасна, открив дека истото тоа е точно. Иако со години се мачеше со читањето, како возрасен човек стана читател!

## Предизвикување на малите очекувања на другите луѓе

**Н**иту еден професионалец (или родител), нема кристална топка за да предвиди што ќе биде способно да направи детето. Меѓутоа, ние родителите го познаваме своето дете најдобро од сите други. Го познаваме уникатниот темперамент, карактер, вештини, способности кои се создаваат, силни страни и предизвици на нашето дете.

Вие имате визија за иднината на вашето дете и чувство за тоа што ќе биде потребно за да ја постигне. Понекогаш, оваа визија на постигнување не ја споделуваат и другите. Родителите честопати се охрабрувани да бидат „реални.“ Професионалците, а често пати и останатите членови на семејството, не сакаат да бидеме разочарани доколку нашето дете не може да го направи она што се надеваме дека тој или таа ќе може да го направи. Тоа е разбирливо. Но доколку навистина мислите дека вашето дете со

пречки во развојот е способно да научи да прави нешто, ќе треба да ја споделите оваа визија со другите на еден практичен, чувствителен и разумен начин. Запомнете дека реализмот исто така значи да се смени нечие мислење кога фактите не ја подржуваат патеката на која се наоѓаме.

**Б**идете свесни дека соништата, очекувањата и визиите ќе се променат како што вашето дете расте. Иако можеби сè уште не знаете дека вашето едногодишно дете има талент за музика, можеби веќе гледате дека тој сака да биде со луѓе. Како што се менуваат соништата и очекувањата, така ќе се менуваат и методите кои ги употребуваме приобидот да ги постигнеме. Често пати не го знаеме резултатот од одреден метод или план пред да го испробаме. Понекогаш треба да испробаме нешто во одреден временски период и да го измериме за да видиме дали имало напредок. Можеме да го смениме нашето мислење или нашите планови во зависност од резултатите.

**П**рофесионалците, а особено членовите на училишниот тим на вашето дете, треба да добијат информации од родителите. Кажете им за вашето дете и за соништата кои ги имате за иднината на вашето дете. Давајќи ги овие информации, вие ќе му помогнете на училишниот тим да ги прилагоди целите и намерите на Индивидуализираната Образовна Програма (ИОП) со вашата визија за вашето дете. Целта на специјалното образование е да ги подготви децата да водат „продуктивен и самостоен живот како возрасни луѓе до најголемиот можен максимум.“ Запомнете дека детето не може да го научи она за што не било подучено.

*Вие имате визија за иднината на вашето дете и чувство за тоа што ќе биде потребно за да ја постигне. Понекогаш, оваа визија не постигнување не ја споделуваат и другите.*

Уверете се дека вашето дете ја има можноста да учи.

Корисно е да се разбере дека родителите и училишниот кадар пристапуваат кон образованието од различна гледна точка. Родителите често пати размислуваат за долгорочните цели, а училишниот кадар треба да биде способен да ги подели на мали чекори за постигнување на целите.

Како да го охрабриме училиштето да им помогне на нашите деца да ги постигнат целите кои ги имаме поставено за нив?

- Очекувајте дека вашето дете ќе биде ценето како човечко суштество чии права се почитувани.
- Ценете ги оние кои ги овозможуваат услугите за вашето дете и активно учествувајте во планирањето на тие услуги.
- Знајте дека постои закон кој вели дека вашето дете има право на соодветно образование каде што тој или таа може да постигне значаен напредок во образованието.
- Покажете му на училиштето што може детето да направи дома; дали може да закажете да го посетат

*Бидете свесни дека соништата, очекувањата и визиите ќе се променат како што вашето дете расте.*

вашиот дом, снимете го вашето дете како покажува одредена вештина или на наставникот покажете му ја работата што детето ја завршило дома?

- Споделете „фотографија“ од вашето дете во краток, употреблив формат.
- Опишете зошто и како вашата визија за вашето дете има смисла за вас.
- Споделете ги вашите идеи со училиштето и бидете отворени кон идеите од училиштето; никој не знае сè; разменете информации.
- Употребете ги вашите најдобри вештини за комуникација со луѓе.
- Образувајте се за процесот на специјално образование. Научете како да ги претворите потребите на вашето дете во мерливи цели и најдете служби за да ги постигнете тие цели.
- Бидете отворени да испробате нешто во одреден временски период и да ја измерите неговата ефикасност.
- Разговарајте за значајната и ефикасна инклузија. Можеби сакате да ги поставите следниве прашања:

- *Дали има поголеми очекувања за децата кои се целосно вклучени во редовното образование?*
- *Во која средина моето дете најдобро учи? Кои предмети?*
- *Кои прилагодувања може да му помогнат на моето дете да земе учество со другите деца?*
- *Доколку моето дете е вклучено од социјални причини, каде и како ќе бидат подучувани наставните предмети?*
- *Дали инклузијата го означува истото нешто од година в година?*

- Разговарајте за уредите и услугите кои припаѓаат на корисната технологија (КТ). КТ може да биде клучот кој ќе овозможи пристап до наставата и интеракција со врсниците:

- *КТ мора да биде разгледана годишно на средбата на тимот за ИОП.*
- *Доколку ИОП тимот смета дека КТ може да му биде од корист на детето, училиштето мора да процени која технологија му е потребна на детето за да учи.*
- *Доколку, преку евалуацијата, потребна е КТ, тие уреди и услуги мора да бидат запишани во ИОП.*

## Очекувајте го најдоброто

**С**онувањето, надевањето и гледањето потенцијал онаму каде што другите можеби гледаат или не гледаат – тоа е улогата на родителот. Верувајте во способноста на вашето дете, негувајте трпеливост и гледајте ја иднината на вашето дете со исчекување и оптимизам. Запомнете, децата често пати ги исполнуваат нашите очекувања. Она што денес го правиме за нив има доживотни импликации и придобивки.